

KGORO YA THUTO YA GAUTENG

DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA TLALELETŠO
MAEMO A GO LEKANELA
(Lephephe la Bobedi)

OCTOBER / NOVEMBER 2005
OKTOBER / NOVEMBER 2005

NAKO: diiri tše 2

MEPUTSO: 80

DITAELO:

- Lephephe le arotšwe ka dikarolo tše TLHANO e lego, A, B, C, D le E.
- Dipotšišo di botšišitšwe go tšwa dipukung tše tlhano.
- Karolo ye nngwe le ye nngwe e na le ditsopolwa tše nne tseo di nago le meputso ye 40.
- Araba dipotšišo tše PEDI fela go tšwa dipukung tseo o ithutilego tšona.
- Ngwala ka bothakga le mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A

THETO

POTŠIŠO 1

Senakangwedi 5 – D.M. Mampuru

Bala ditsopolwa tše di latelago ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Leo le lego gona

Leno lefase, le a felela!	
Leno lefase, ke le lennyane!	
Leno lefase, le a hlakiša!	3
Leno lefase, le a tekateka!	
Leo le lego gona, gona, ke lefasefase!	
Leo le lego gona, godimo, le hloka magomo;	6
Leo le lego gona, kua pele, le wele khutšo;	
Leo le lego gona, boyong bja rana, le humile;	
Go leo bohle, ba dula ba thabile.	9
Leo le lego gona, gona ke lefasefase!	
Mojanta, se tshwenyega, buša pelo!	
Go leo re lebilego, gona, bohle re dikhorane.	12
Kgoši ya gona ke e tee; ya mosa le mogau;	
Leo le lego gona, mahloko ga a tsebje;	
Leo le lego gona, gona lehu ke lephelo.	15

- 1.1 Sereti se bolela ka mafase a mabedi a a fapanago, na a fapana bjang?
Tšweletša diphapano tše pedi tše pedi. (4)
- 1.2 Ke dilo dife tše PEDI tšeo di thabišago ka lefase leo le lego gona kua pele? (2)
- 1.3 Ke ka lebaka la eng ba re lefase leo ke lefasefase? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 1.4 Hlaloša mothalotheo wa mafelelo. (2)
- 1.5 Na dikgoši tša lefase leo ke tše kae le gona ke bomang? (2)

Setsopolwa B

Go bohloko bjang?

Go bohloko bjang go phela!	
Go bohloko bjang go phalwa, o le motho!	
Go bohloko bjang go phela sephoofolo!	3
Go botse bjang go phela setho?	
Go bohloko bjang go diša motho!	
Go bose bjang go diša diphoofolo!	6
Go bohloko bjang, go buša, o sa buše!	
Go bose bjang go buša, o sa bušwe!	
Go bohloko bjang, go rata, o sa rate!	9
Go bose bjang go ratwa, o sa rate!	

- 1.6 Go bohloko bjang ke sereto sa mohuta mang? Efa lebaka la karabo ya gago. (2)
- 1.7 Na o dumelelana le taba ya gore go phela go bohloko? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 1.8 Na motho ge a phela sephoofolo ke ge a phela bjang? (2)
- 1.9 Na mohola wa poeletšo ya sekafoko se **go bohloko bjang** ke ofe? (2)

Setsopolwa C

Meritimebedi

Meriti ye mebedi lefasetereng la ka!	
Mongwe moriti, mong o tsebja ke mosadi;	
Ke moriti, o swana le mong wa wona.	3
Ka bokopana, le ka boso, ba a swana;	
Ka kgang, le ka swele, ba a swana;	
Ka boradia, le bobee, ga ba fapane felo	6
Moriti tenang, o ntshofatša pelo ya ka, e šweufetše!	
Nna le wena, go amogetšwe mang pele fa?	
Ke mang yo, lefastereng la ka, mosadi?	9
O tšwa kae mola monna ka fa, a phela?	
Ke kgale ke bona gore moriti wa bobedi o gona;	
Nna ke wa go kokona marapo le melatša.	10
Wa bobedi moriti, o swana le mong;	
Lehono ke wela tsela, ke kgotšwe.	

- 1.10 Na pelo ya sereti e be e šweufadišwe ke eng, gape e ntshofatšwa ke eng? (4)
- 1.11 Na sereti se bona kae moriti wa bobedi gona ke wa mang? (2)
- 1.12 Na sereti se ile go tenwa ke moriti sa fetša ka go dirang? (2)
- 1.13 Wena o bona sereti se tšere sephetho se sekaone? Thekga karabo ya gago. (2)

Setsopolwa D

Moriti wa ka	
Wena mantsho, go nna o nyakang. O a ntlhaswa eupša o rata go ntšhala morago. Ge ke go batamela, o a katologa;	3
Ge ke go swara, o a tšhaba; Ge ke go lelekediša, o epela dinala fase. La gago lebelo, mpšhe ke ngwana.	6
O wa ka, eupša lebelong o a ntšhia, Eupša ka sekgalela o khuta ka fase ga ka, O re le fefile, o tšhabele ka bohlabela, ke go šire.	9
Mohla' pula o tsena mpeng ya ka, ke no ikhomolela. Ke se ke ke go tshwenya, ka ge o le wa ka. Ka nnete selo sa ka, o kgano, mošikologaseolo!	12
Ke go hlafoletše, leokana, bjale o a ntlhaba? Ke go alafile, molwetši, bjale o roga ngaka?	

- 1.14 Akaretša moko wa sereto se ka methaladi ye MEBEDI. (2)
- 1.15 Ke dilo dife tšeo moriti o ratago go di dira sereti? Efa tše PEDI. (4)
- 1.16 Tšweletša maikutlo a sereti? (2)
- 1.17 Ge wena o be o le sereti o be o tla ikwa bjang? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: [40]

KAROLO YA B

TERAMA

POTŠIŠO 2

A mo swina ngwanana'thakana – M.S. Serudu

Bala ditsopolwa tše di latelago ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Mmatlala:	Ke bona mathata fela, Mma. Batho bale ba nyalane go ya ka molao wa go hlakanela dithoto. Ge ba hlalana ba swanetše go abagana dithoto tša bona. Nna ke tla dirang ka mokgalabje yo a se nago selo? Gape ke nyaka gore a godiše bana ba le rena a re šaparolle kamo gae. Ai, dilo tše di hlotšwe ke Mokalabi a dio ipha naga. Le mo a lego gona ga ke tsebe gore o sa phela na. Mohlomongwe ke yo mongwe wa bao ba bolailwego kua mellwaneng ge ba leka go boela gae.
Pebetse:	Mmatlala, tlogela Mokalabi o se hlwe o tshwenyega ka yena. Modimo o be a sa rate ge le nyalana. Mosadi yola yena o tlo lewa ke molato, o loile monna.
Mmatlala:	Ga go na kgonthe moo, Mma. Le gona molao ga o amogele dilo tša boloi. Lekope a ka bonwa molato wa go tlogela lapa la gagwe.
Pebetse:	(O nyamile) Etse go ka ba bjalo, Mmatlala?
Mmatlala:	Ee. Motho ge a hlala ga a swanela go tšwa ka lapeng pele molato o feta.
Pebetse:	Atšhii! Melaonyana yeo ya lena ke ya bogaswi. Motho a ka dula le noga ka moleteng o tee? Gape e tla mo loma ka sekgauswi.
Mmatlala:	Le ge go ka ba bjalo, o swanetše go dula go fihla molato o feta. Matšatši a go bothata le go feta.
Pebetse:	O ra bjang, Mmatlala?
Mmatlala:	Ba ka no re dikgwebo le ntlo di rekišwe bahlalani ba abagane tšhelete ka go lekana. Bjale nna ke tla boelwa keng?
Pebetse:	Gona mo tlogele a ipoelele ka ga gagwe. Inyakele lesogana le lengwe. O setlaela ke go bone. Mosadi ge a nyaka go thopa pelo ya monna ga a tsagatsage.
Mmatlala:	Se ngaletše, Mma. Monna yo ke a mo rata. Ge a ka sepela ke tla lefela Mokgadi le Kope ka eng kua sekolong ka gore ke tlogetše modiro le gona tatagobona o lwe ke aretse?
Pebetse:	Tlogela go balabala katšša bošilo. Wena lwela gore Lekope a tlogele molotšana yola wa mosadi. Monna o tšewa basading ke go botše!

2.1 Mmatlala o re o nyaka Lekope a mo direle eng? Efa tše PEDI.

(2)

- 2.2 Mokalabi yo go bolelwago ka yena ke mang gona Mmatlala o be a gopola gore o be a le kae ka nako ye? (2)
- 2.3 Na o bona taba ya Pebetse ya gore Modimo o be a sa rate ge Mmatlala le Mokalabi ba nyalana e le therešo? Fahlela karabo ya gago o lebeletše pheletšo ya Mmatlala le Lekope? (2)
- 2.4 Na o kwana le taba ya gore ge batho ba hlalana ba abagane dithoto? Fahlela karabo ya gago o lebeletše Lekope le Mologadi. (2)
- 2.5 Na o kwana le kgopolo ya gore monna o tšewa basading? Thekga kgopolo ya gago ka lebaka. (2)
- 2.6 O bona e ka ke ka lebaka la eng molao o sa amogele dilo tša boloi? Efa boikgopolelo bja gago. (2)

Setsopolwa B

Mmatlala:	Ke ile ka ya ga mmapišana ke yo breida moriri.
Mokalabi:	Ge o realo o ra gore o swanetše go boela morago gonabjale?
Mmatlala:	(Ga a fetole)
Mokalabi:	O reng o sa mphetole?
Mmatlala:	Ga ke tsebe gore ke reng. Nka se direphošo ge ke robala mo le wena?
Mokalabi:	Ke phošo ya eng? Kganega o sa nthata o rata mokgalabje yola go mpheta? Keng seo se go gapeletšago go boela gae mola re rekile polase? Anke le yena a kwe gore go bjang go tlogelwa nyanyeng ke motho yo o mo ratago. Mokgekolo wa batho šole le lehono o sa hloka yoo a mo hlahlelago dikgomo ge di šwahla. A a ye a itloše bodutu le yena.
Mmatlala:	Ijo! Mokalabi, o tloga o ipethile sefega. Ga o sa nyaka ke go katoga, eupša o sa tšo bolela gore o boela Bokgalaka le gona motho ga a tšee dikano tša lenyalo gabedi.
Mokalabi:	Gape wena le mokgalabjana yola wa gago le bile dihlola. Le ikanne gabedi lenyalong.

- 2.7 Na ke tshwanelo gore Mmatlala a robale malalatle? Thekga karabo ya gago. (2)
- 2.8 Na Mmatlala o be a tlogile gae a re o ya kae? Le gona a eya go dirang? (2)
- 2.9 O bona e le kgopolo ye botse gore Lekope a kwešwe gore go bjang go tlogelwa nyanyeng ke motho yo o mo ratago? Tiiša karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 2.10 Mokalabi o ra go reng ge a re Lekope le Mmatlala ba ikanne gabedi lenyalong? (2)

Setsopolwa C

Thomo:	Go itšhupa bjalo ka gore o fedile go šetše hlogo fela. Marokgo a šetše o ka re o tlemile ngatana ya dikgong.
Mologadi:	Ijoo, monna wa ka!
Modupi:	Mma le yena! Motho yola ke moipolai. Mo tlogele a tle a tsebe gore ke lefaseng mo ga se gabomotho.
Thomo:	Se tloge ka maatla, ngwanaka. Theeletša ke le anegele.
Modupi:	Tshwarelo, Rangwane.
Thomo:	Gona moo re a dumedišana, re botšišana matsogo. Gona fao a napa a mpotša ka ga koma yeo a e bollago.
Mologadi:	Monna wa batho o swa lebate.
Thomo:	O dutše legala la mohwelere ka marago. O re yola mogatšagwe ga a sa robala ka gae. O ya mo a ratago a sa mmotša.

- 2.11 Ge o akanya Lekope a ka ba a otišwa ke eng? (1)
- 2.12 Na ke nnete gore Lekope ke moipolai? Fahlela karabo ya gago o lebeletše pheletšo ya gagwe. (2)
- 2.13 Na ke therešo gore motho wa go swana le Lekope ge a le mathateng a tlogelwe go thwe a tle a tsebe gore mo ke lefaseng? Efa boikgopolelo bja gago o lebeletše ditiro tša gagwe. (2)
- 2.14 Thomo o ra go reng ge a re Lekope o dutše legala la mohwelere ka marago? (2)
- 2.15 Wena ge o ka ba mathateng a go swana le a Lekope o ka dirang? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 2.16 Temana ye e tšweletša Mologadi e le mosadi wa mohuta mang? (1)

Setsopolwa D

Mologadi:	Na monna yo o re bontšhang lehono? Bolwetši bjo bja gagwe bo tla be bja mo tšea.
Thomo:	Tlogela go balabala. Tsena Ngwatomosadi ga re sa na le nako, re gomele bookelong. Thopadimolaleng, o tla šala o notlela.
Thopadimolaleng:	Go lokile. <i>(Ba a tloga ba boela sepetelele).</i>
Thomo:	Otlela ka pela, Modupi.
Lekope:	<i>(Ka bofokodi).</i> Thomo le nkiša kae?
Thomo:	Ikettle warra, re go iša sepetelele.
Lekope:	<i>(Ka go rapela):</i> Aowa! Aowa hle, warra! Le se ke la mpušetša sepetelele. Mologadi o kae?
Mologadi:	Ke nna yo.

Lekope:	Nkiše ka gae, Mogatšaka. Ke nyaka go hwela ka ngwakong wa rena. Ngwannyana yola a ka boa a tla a mpheleletša.
Thomo:	O tla thušwa ke mang kua gae ka gore ga go na le ngaka?
Lekope:	<i>(Ka go rapela le boikokobetšo):</i> Hle, Malope, nkiše gae, ga ke nyake go hwela bookelong.
Modupi:	A re mo išeng gae, Rangwane. A ka re go hwela sepetlele a re hlolela mathata ka go se re robalele.
Thomo:	Go lokile, ngwanaka, retologela gae. <i>(Ba a retologa ba leba lapeng la Mologadi).</i>

- 2.17 Maloba Lekope o be a bitša Mologadi molotšana, lehonono o mmitša mogatšagwe, na o bona taba ye e le therešo? Thekga karabo ya gago o lebeletše seemo seo Lekope a lego go sona. (2)
- 2.18 Na ke therešo gore balwetši ba lokollwe sepetlele ba sa fola e le ge ba re ba nyaka go hwela ka ga bona? Efa boikgopolelo bja gago o lebeletše ba lapa la Lekope. (2)
- 2.19 Wena ge o be o le Mologadi o be o ka amogela Lekope ka atla tše pedi? Fahlela karabo ya gago o lebeletše ditiro tša Lekope. (2)
- 2.20 Hlogo ya taba pukung ye e re **A mo swina ngwanana'thakana**, o bona Mmatlala a swinne Lekope? Hlaloša ka ntlha tše PEDI. (4)

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [40]

KAROLO YA C

PADI

POTŠIŠO 3

Nnete fela – M.A. Kekana

Bala ditsopolwa tše di latelago ka thokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Ngwagola pakeno, Karabo yo a bego a dula Gauteng lebakeng leo o kile a tla gae mafelelong a bekeye nngwe go tlo ba hlola matsogo. Mantšiboa a Mokibelo rrabo o ile a bontšha a sa ba nyake moo gae, yena le Bubbles. O ile a ba thetsetša go ya pontšhong. Karabo o be a sa rate go ya. Fela ka go bona phišego ya mokgalabje o ile a se rate go mo nyamiša ka gore o be a sa tšo mo thakgatša ka go motlatša go reka sefatanaga se sefsa. Ka fao o ile a se gane. Efela o rile ge a seno tloga gae le Bubbles a ya go mogwera wagagwe a mo kgopela gore a felegetše Bubbles pontšhong yeo. A ba neela sefatanaga, yena a gomela gae kathekisi. A potologa ngwako ka morago a tsena ka phapošing ya gagwe ka lefasetere le a le tlogetšego le butšwe ge a tloga mankgapele. A tsena dikobong. O be a ikemišeditše go robala. Fela mantšu a lego ditabeng ka phapošingtulelo a ile a mo hloba boroko.

- 3.1 Na Karabo o be a tšile go dirang gae? (2)
- 3.2 Ke ka lebaka la eng Noko a be a sa nyake bana ba gagwe ka gae mantšibueng ao? (2)
- 3.3 Go laetša gore o be a sa ba nyake o ile a dirang? (2)
- 3.4 Na Karabo o ile a fihla pontšhong? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.5 A o bona e le kgopolo ye kaone gore ge motho a ile a go thuša ka se sengwe, o mo leboge ka go no dumela go dira se sengwe le se sengwe se a go kgopelago le ge o sa nyake? Tšiša karabo ya gago ka lebaka. (2)

Setsopolwa B

Megokgo ya thoma go falala, a hlatloša lentšu: "Ke re nka se ke, yang le mmolayeng ka bolena! Ga ke kgathale ka yena. Fela e sego le mo hwetše ka nna ..."

"Ššš ... Bubbles, se bolelele godimo ka tsela yeo."

Ke Mokaba.

"Ga o bolele selo wena! Eya o yo tšea morwediago a tle go thuša morerong wo." A ba akaretša ka moka bjale: "Le na le barwedi le lena, eyang le ba tšee go tlo le thuša." A re go realo a tšwa ka phapošing yeo ba kgobokanego ka go yona, a tloga ka sekgame, a ya go inotlelela ka phapošing ya gagwe.

"O swanetše go bolela naye Noko, o mmotše mabaka go fihla a tsenwa ke tšhaologanyo gape. Gobane nnete re ka se kgone go dira ntle le yena: gwa bolela Mokaba, mme a šša pele: "Le wena Kwena, šomiša maatla ka moka a lerato la gagwe go wena le go fago ona godimo ga gagwe, o mo thetše a tle a thuše gape."

- 3.6 Ke ka lebaka la eng Bubbles a tšholla megokgo? Efa kakanyo ya gago. (2)
- 3.7 Ke mang yo a swanetšego go bolawa gona o bolaelwa eng? (2)
- 3.8 Na o bona Bubbles a tšile ka kgopolo ye kaone ge a re le bona ba tle le barwedi ba bona ba tle go thuša? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.9 Temana ye e tšweletša Bubbles e le motho wa mohuta mang? (1)
- 3.10 Ke maatla a mohuta mang ao Kwena a bego a swanetše go a šomiša? (1)
- 3.11 Ke ka lebaka la eng Kwena a be a swanetše go thetša Bubbles? (2)

Setsopolwa C

Bubbles o be a re go gopola seo a lle le go feta. E be e le bothata bjo bo sa laodišegogo go tanyega leratong. E be e ka lefase le palege a tsene mongeng wa lona go khutela dilo tše ka moka. A tšhabele therešo. Therešo ya gore o rata lesogana le a swanetšego go le gapela polaong ya lona. Therešo ya gore basindikheithi ba ka se thankgatšwe ke taba ye, Kwena le yena, mmalo! Le yena ka boyena ga a rate, mmogo le ditaba tše ka moka tše di tlišitšwego ke bohlogothata bja Karabo. Ke seo a llogo ka tsela ye, gobane ke tše ntši tše di mo letšago.

- 3.12 Ke therešo efe yeo Bubbles a nyakago go e tšhabela? (2)
- 3.13 Ke ka le baka la eng a be a nyaka go tšhabela therešo ye? (2)
- 3.14 Kwena le Masindikheithi ba be ba ka se thakgatšwe ke taba ye. Efa lebaka la yo mongwe le yo mongwe la go se thakgale. (2)
- 3.15 Ke ka lebaka la eng ba re ditaba tše di tlišitšwe ke bohlogothata bja Karabo? (2)

Setsopolwa D

“O tsebe ge gore bothata bjo o tšhabago maphodisa ka bjona ke dipapadišane tša bana go bjo sindikheithi e tšilego go go tsentšha ka gare ga bjona ge o no fela o ikgafiša ka tsela yona ye”.

Bubbles a no fela a homotše.

“Ke go nyaka mo gae mo ka pela, wa kwa?”

“Ke tle go reng ka gore ke lenaba la lena bjale?”

“Bubbles ...”

“Tate, taba ya ka ke ye: Ke go tsebiša gore ge e le Ariel Meso o tšilo sepela mo a ratago. Mme ge e le ya maphodiseng, nna le lena re a swana, re na le ditaba tše re sa nyakego maphodisa a ka di tseba le gatee. Bjale ...”

- 3.16 Efa lebaka le le dirago gore Bubbles a tšhabe maphodisa, le leo le dirago gore a tšhabe masindikheithi. (4)
- 3.17 Na ke therešo gore bothata bja Bubbles le maphodisa ke papadišane ge bo bapetšwa le bjo a nago le bjona le masindikheithi? Thekga karabo ya gago ka go bapetša mathata a Bubbles le dihlopha tše. (4)
- 3.18 Na Bubbles o be a dirile eng ge ba re o a ikgafiša? (2)
- 3.19 Ke ditaba dife tšeo Bubbles a rego o swana le botatagwe ka tšona, tšeo ba sa nyakego maphodisa a di tseba? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [40]

KAROLO YA D

DINONWANE

POTŠIŠO 4

Moepathutse – S.A. Makopo

Bala ditsopolwa tše di latelago ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Ke mo mmutla a napilego a tšea bogoši bja diphoofolo ka mokgopa wa tau, a bitša diphoofolo ka moka go di fa molao wa gore ge di ile go sela e go tsoma, di boe ge letšatši le sobela.

Tšatši le lengwe ge go yo selwa, hlontse a re: Nna ke a lwala, ke tla hlwa mo gae ke itheeeditše.

Mosegare ge go sepetšwe, a šetše a sekame, a kwa košana yela ya mmutla ye e rego:

Ke mmutlamotona
Ke mmutla ke fenyabotau

Mmutla o be o itebetše, gomme o tšwele ka mokgopeng a ipoeletša gantšintši. O rile ge a bonameriti e ewa, a boela ka mokgopeng ka go tsebagore maphoofolo ka moka a batametše go boa.

- 4.1 Na mmutla o tšere kae mokgopa wa tau? (2)
- 4.2 Ke molao ofe wo mmutla a o filego diphoofolo gona ke ka lebaka la eng a di file wona? (4)
- 4.3 Na mosegare ge go sepetšwe mmutla o be a dirang? (2)
- 4.4 Na košana ye e opelwago ke mmutla e tšweletša semelo sefe? Efa tše PEDI. (2)

Setsopolwa B

Ka tšatši le lengwe mpša ya ya go tsoma e nnoši gomme ya laela pela ya re: “Warra, lehono ke bona gore ke tla no ya go tsoma ke nnoši. Wena o tla šala mo gae o dišitše dinama tše dilego mo gae gore diphoofolo tše dingwe di se re bolaye hlogo ye ntsho. Re a kwana?”

Aowa, Pela ya se bone molato, ya šala gae. E rile e šetše e le kgale mpša e sepetše, pela ya kwago kokotwa mo mojako. Ge e phabga ya bona mogale 'a phukubje a šetše a eme mo pele, melomo e sehlefetše, a šokiša, go bonala gore o swerwe ke tlala, le gona o lapile

- 4.5 Ke lebaka lefe leo le dirilego gore mpša e ye go tsoma e nnoši? (2)
- 4.6 Ke mang yo a bego a kokota mojako, gona o be a tile go dirang? (3)

- 4.7 Ka dintlha tše PEDI hlaloša seemo seo phukubje e bego e le go sona ge e fihla go pela. (2)
- 4.8 Ge o be o le pela o be o tla dirang ge motho a kgopela dijo a le seemong seo phukubje a bego a le go sona? (2)
- 4.9 Na wena o ka swana le pela wa leta dijo tšeo o sa di jegoo? Thekga karabo ya gago o lebeletše pheletšo ya segwera sa mpša le pela. (2)

Setsopolwa C

Kgalekgale phukubje le phiri e be e le bagwera ba bohloko ba go ntšhana sa inong. Ba be ba hlwa ba tsoma mmogo, ba tšere mehlamo mmogo, le diphiri ka moka ba botšana.

Ka tšatši le lengwe ge ba boile go tsoma, phiri ya re go phukubje: “Warra, lehono ga re a sepela gabotse. Bona re botoga re swere mebutla e mebetšana fela. Nna ke bona gore ge re tsoma re le ba babedi, ga re tšwe tema. Ka gona bokaone ke gore ge nna ke eya thoko ye, wena o lebe thoko ye nngwe. Letšatši le tla re ge le rapama, ra gahlana, ra bontšhana seo re hlwilego re se dira.”

- 4.10 Ke dilo dife tše THARO tšeo phukubje le phiri di bego di di dira mmogo? (3)
- 4.11 Tšatši leo ba rego ga ba sepela gabotse go tsomeng, ba be ba boile le eng? (2)
- 4.12 Na o kwana le kgopolo ya phiri ya gore ba se ke ba šalana morago ge ba tsoma? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)

Setsopolwa D

Ge e dutše e sela bjalo, ya hwetša dirkwenyana tše di bego di šilwe ke bommatšo ba ile go sela. Phukubje ya lebelela dinkwenyana tšeo gomme ka mogopolong wa yona ya re: “Lehono gona ke lehono. Tlala e iphile maatla, dinkwenyana tše nka se di fete”.

Ya batamela dinkwenyana tšela gore e kgonthiše ka bommatšo.

“Na batbgolo ge nke le bodutšwana bjalo le šetše le nnoši, batswadi ba thoko efe?”

Dinkwenyana tšela ka go se nagane selo ša botša phukubje gore bommatšo ba sa ile kgojana go yo sela. Phukubje ka pelong ya re: “Mmulu! Go ntšwela kae?”

Ya se hlwe e senya nako ya hlasela dinkwenyana tšela, ya di bolaya ya di ja.

Mola e feditše ya leba nokeng go ya go nwa meetse. Ge e šetše e le sebakanyana e nwele meetse, ebile e sa khuditše ka tlase ga mohlare leribeng la noka, gwa tšwela dinkwe di nyaka bana ba tšona.

- 4.13 Na ke nnete gore batswadi ba tlogele bana ba nnoši ka gae? Thekga karabo ya gago o lebeletše seo se hlagetšego dinkwenyana. (2)

- 4.14 Ke kgopolo efe yeo e ilego ya tlela phukubje ge e bona dinkwenyana tšeo? (2)
- 4.15 Efa keletšo go batswadi bao ba tlogelago bana ba nnoši o be o fe le bana bao ba šalago ba nnoši ka gae? (4)
- 4.16 Ke mafelong afe moo batswadi ba ka tlogelago bana ba bona ge ba sa kgone go itšhalela nabo? Efa a MABEDI. (2)
- 4.17 Ke mabaka afe a MABEDI ao a ka dirago gore motswadi a šie bana ba bannyane ba nnoši ka gae? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: [40]

KAROLO YA E

DIKANEGELOKOPANA

POTŠIŠO 5

Go tseba mang – H.H. Ramokgopa

Bala ditsopolwa tše di latelago ka tlhokomelo gore o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Mpapaletšeng

Saki o otlela ka lebelo ka mo a kgonago, a tšama a gopola gore ke nywaga e lesome a bereka ba gaFeus, eupša le ka mohla o tee ga se a gopola gore ka tšatši le lengwe a ka ba a bea la gagwe setulong sa sefatanaga se sengwe sa lapa la mong wa gagwe. Ba šetše ba bile le mebotoro e mehlano mola a thomago go ba bereka, wo ke wa boselela, eupša le tšatši le tee ga se a ka a laelwa go ntšha wo mongwe wa yonaka karatšheng le ge a ya go e hlatswa. Monna yo ke mophumi, gomme o tšhentšha mebotoro ka morago ga nywaga e mebedi. A ba a makala kudu ka gobane yo mong wa gagwege a be a betha mosotho o be o ka re o betha selo fela se se nago madi le bophelo, se se sa kwego bohloko. Saki o be a sa ke a gopola gore monna yo le yena a kakwa bohloko, bjalo ka ge a bonala a ekwa bohloko, mo a bilego a rapaletše ka kua setulong sa kanthago. Na le yena a ka dumelela mosotho go otlela mmotoro wa gagwe wa ka gae? Hm! Bophelo ke selo sa go makatša e le ruri, bo fetša mokgwa wa batho le ge ba be ba sa ikemišetša bjalo. Go laetša gore go na le se sengwe se se laolago tše tša bophelo.

- 5.1 Na Saki o be a otlela ka lebelo a kitimetše kae le gona a ile go dirang? (2)
- 5.2 Ke ka lebaka la eng Saki a be a makatšwa ke taba ya ge a kgopetšwe go otlela koloi ya ga Feus? (2)
- 5.3 Lebaka la gore MmaFeus a kgopele Saki go otlela koloi yena a le gona ke lefe? (2)
- 5.4 Na e ka ba Morena Feus o be a rata Basotho? Tiiša karabo ya gago ka lebaka. (2)

- 5.5 Ke ka lebaka la eng Saki a be a sa gopole gore morena Feus le yena a ka kwa bohloko? (2)
- 5.6 Na ke therešo gore bophelo bo fetoša mekgwa ya batho le ge ba be ba sa ikemišetša? Fahlela karabo ya gago o lebeletše ditaba tša ka ga Feus. (2)

Setsopolwa B

Mokgekolo a se hlwe a kalapišana le bona, eupša a ba abela dikarolo tša bona tša diruiwa gomme a ba bkolla, a šala le morwediagwe le bana ba gagwe ba babedi ba bašemane, le sona sekamokgonyana sela sa go dula le morwediagwe ka lenyalo la fatenset. Athe na le gona kua magaeng fatenset e gona? Go ile gwa makatša batho, eupša ba no ngunanguna ba sa hlaboše ka gobane bahumi ba a tšhabja.

Ngwageng wo o latelago monna yola wa go dula le Sewela a bona gore taba ya go dula ka lapeng le ga e kwagale. O tla reng go dula ka lapeng le beng ba lapa mola bona ba le tšwetše? A napa a laelana le Sewela le mokgekolo a re o ya go tsoma mošomo Makgoweng. Mokgekolo a re:”

Makgoweng o ya go nyakang? O hloka mo? Lapa na ga le botse le na le monna a no fela a popoduma ka ngwakong? Lapana la basatšana le ka phetha dilo ka moka?”

Morwa Sethula a phegelela ka gobane le bona bana ba ba Sewela ba babedi ga se ba gagwe. Yena ga a na peu ka lapeng leo, ga a ntšha selo se se ka mo tlemelelago lapeng. A sepela, ya ba ke ge a ile, le la nankhono.

- 5.7 Ke ka lebaka le eng ba bitša morwa Sethula sekamokgonyana? (2)
- 5.8 Na ke therešo gore bahumi ba a tšhabja? Fahlela karabo ya gago o lebeletše taba ya fatenset ya Sewela. (2)
- 5.9 A kgopolo ya gago ke efe mabapi le taba ye ya fatenset? (2)
- 5.10 Na o kwana le taba ya gore lapa le botse le na le monna a no fela a popoduma ka ngwakong? Thekga karabo ya gago o lebeletše taba ya morwa Sethula. (2)
- 5.11 Ke ka lebaka la eng morwa Sethula a no phegelela go ya Makgoweng le ge NgwanaMmila a leka go mo thibela? Efa mabaka a MABEDI. (2)
- 5.12 O bona kgopolo ya morwa Sethula ya go ya go tsoma mošomo e le ye kaone? Thekga karabo ya gago. (2)

Setsopolwa C

MmaSefolo: “O ka re a ka hwa le pelo e mpe yeo ya gagwe”.
Sefelo: “O bolela tše nkego wena o ka se hwe”.
MmaSefolo: “Ee, ke a tseba gore mang le mango tlo hwa lehu la tlhago, fela yena o tlo bolawa ke dihlogo tše tša batho ba a ba bolailego.”
Sefolo: “O bolaile bomang? O tla swarwa ge o ka no fela o bolela ka mokgwa wo”.

Mmasefolo: “Mo a lego gona o tšhogile gore o tla hwa. Gape babolaiga se go tšhaba go hwa, o tla hwetša a dio balabala a se sa tsebale se a se bolelago, a dio rarela. Nna le ge a ka hwa ka ga gagwe nka seye”.

Sefelo: “O tla reng go se ye? Ga ke re o tla ba o yo bona gore na ke nnete ge ba re o hwile?”

Mmasefolo: “Nka se ye”.

Bekeng ye e tlelago gwa begwa lehu la Rapuane ka mošupologo, ka Labobedi ba re o gona. Mmasefolo a re: “O tla no hwa a tsoga ka gore ga a rate go tlogela dithuri tša gagwe. Mogongwe tše di hwilego di mo thibela ditsela kwa pele.

- 5.13 Na ke mang yo MmaSefolo a rego o ka re a ka hwa, le gona ke ka lebaka la eng a mo lakaletša bobe gakaaka? (2)
- 5.14 A ke therešo gore babolai ba tšhaba go hwa? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 5.15 O bona eka ke therešo ge Mmasefolo a re le ge motho yo a ka hwa yena a ka se ye ka ga gagwe? Tiiša karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 5.16 Sefolo yena o re ke lebaka lefe le le ka dirago gore a ye lapeng la mohu yoo? (2)
- 5.17 Mmasefolo o re ke mabaka afe a MABEDI ao a ka dirago gore motho yo a hwe a tsoga? (4)

Setsopolwa D

Thipa e tšwile morapeng

Ge ba sa le gona moo MmaMpšane a tšwa ka ngwakong, T.T. a ba a dio bona gore bjale di tla loma le barafi, a thoma go laela: “Ke sa realo, mma: tše ke bego ke di tletše di padile; re tla no di bona ka moso ... ša ...”

MmaMpšane: “Tšea”

T.T a ba a kwa pelo ya gagwe e re khithi! E wela madulong, a ekwa gore le ge a ka tšhobolwa bjang le bjang fela a humana tšhelete ya go namelago ya Borwa a ka ipitša wa mahlatse. A amogela, gomme a re: “Ke a leboga, mma. Le ka moso.”

MmaMpšane: “Ke yona tšheletiana ye o ka diogo go re tsošetša yona mašego?

Ranta e tše le disente? O diila go gokaakang na? Tšea šiuwe.’

Mantšu ao a mafelelo T.T. o a kwele a šetše a le seferong, ya ba o tšea paesekela ya gagwe o a sepela.

- 5.18 Ke ka lebaka la eng T.T. a re go bona Mmampšane a laela. (2)
- 5.19 Ke eng seo se bego se dira gore pelo ya T.T. e boele madulong le ge a be a tšhobolwa gakaaka? (1)
- 5.20 Temana ye e tšweletša Mmampšane e le mosadi wa mohuta mang? (1)

PALOMOKA YA KAROLO YA E: [40]

PALOMOKA: 80